

ÖFVERSIGT

AF

KONGL. VETENSKAPS-AKADEMIENS FÖRHANDLINGAR.

NITTONDE ÅRGÅNGEN

1862.

MED NITTON TAFLOR, I—III A—G, IV—XIII.

STOCKHOLM, 1863.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,

Kongl. Boktryckare.

Öfversigt af de vigtigaste Laf-former, som innehålles i femte och sjette fasciklarne af "Lichenes Sueciae exsiccati". — Af C. STENHAMMAR.

[Meddelad den 12 November 1862.]

Ett bland hufvudsyftena med denna Exsiccata-samling har varit att lemna en ledning åt de studerande till lafvarnes kändedom, hvarföre den, så långt materialier i tillräckligt antal kunnat anskaffas, utdelas till elementar-läroverken. Att i samma fascikel lemna flera närslägtade arter, på det denna ledning må blifva desto lärarikare, är blott i inskränkta mån möjligt, då särskilda arter af samma flock måste uppsökas i särskilda provinser inom fäderneslandet. Dessa femte och sjette fasciklar, till hvilka bidrag äro sammanbragta från Helsingland, Upland, Nerike, Östergöthland, Westergöthland och Småland, innehålla dock af flocken *Biatorei* ett större antal, af *Parmelia ochroleuca* alla de svenska arterna, af släktet *Pertusaria* 6 former och af släktet *Arthonia* (med *Coniangium* derunder innefattadt) likaledes 6 arter. Med afseende på några arters kännetecken, synonymi och växtlokal, utbeder jag mig få meddela några upplysningar.

Parmelia caperata (n. 121) har, sorgfälligt eftersökt, icke återfunnits i trakten af Götheborg, Lindome socken, der den för flera årtionden sedan, äfven fruktbärande, samlades af Dr RUTSTRÖM. Jag har nödgats gifva denna sällsyntare art steril, men för öfrigt väl utbildad, från lodrätta klippväggar på öar i sjön Höfvaren inom Östergöthland, den enda mig kända lokal, på hvilken den i någon ymnighet förekommer.

Parmelia tiliacea (n. 154) är likaledes gifven i en steril form, i någon mån derföre märkvärdig, att då denna art egentligast växer på trädstammar och blottadt träd, har den blifvit träffad på de längst ut från Östergöthlands kust belägna hafsklipporna, i en trakt, hvarest den på fasta landet icke visar sig. På dylik växtplats är den anmärkt af SOMMERFELT i Nordlanden (jempf.

TH. FRIES Lichenes Arctoi, p. 52). Denna Östersjö-form lärer dock, genom sina mindre utdragna bålflikar, mera närma sig till den normala trädformen än till den Nordlandska och den jemväl i mellersta Europa på uråldrig bergart förekommande, likaledes nästan aldrig fruktbarande (Koerber Syst. Lich. Germ. p. 70).

Lecania fuscella Massal. (Alcuni Gen. di Lich. p. 12), n. 131, af MASSOLONGO förut beskrifven såsom art af *Lecanora*, är icke sällsynt på aspars stam och grenar, åtminstone i Östergöthland och Westergöthland. Enligt af ACHARIUS sjelf bestämda exemplar, urskiljde han den icke från *Lecan. scrupulosa*, om hvilken Acharianska art lichenologerna hysa olika begrepp. Professor NYLANDER (Lichen. Scand. p. 168) anser *Lec. scrupulosa* Lich. Suec. Exs. ed. 1. n. 320, Koerber Syst. L. G., som lika med *Lecania fuscella*, i hvarje sporsäck har ett större antal sporer, böra hänföras till *Lecan. Sambuci* Pers., hvaremot han (p. 162), åberopande exemplar i ACHARII samling, som ega blott 8-sporiga säckar, menar att *Lecan. scrupulosa* Ach. bör, såsom form, hänföras till *Lec. albella*. Sanningen lärer väl vara, att *Lec. scrupulosa* Ach. är en kollektiv art, under hvilken ACHARIUS sjelf sammanfattat flera urskiljbara former. Den, som sett ACHARII samling och vet huru den behandlades efter hans död, måste det förekomma ganska vanskligt att, på grund af ett och annat i densamma befintligt exemplar, afgöra i hvilken omfattning han använt ett visst artnamn.

Biatora decolorans var. *c.* Fries Lich. Eur. p. 267 (n. 164), öfverensstämmande med den allmänna jordlafven *Biat. decolorans* till fruktens inre byggnad, men afvikande med de i lafbålen insänkta, stundom sammangyttrade frukternas konvexa, kantlösa form, den svällda lafbålens smutsgröna färg och de bleka soredierna, synes icke vara nämnd i någon af de nyare lichenologernas skrifter och är vida skiljd från *Biat. viridescens* Schrad., v. Zwackh Exs. n. 234. Den förekommer sällsynt steril med yppiga soredier på ekstubbar, men ännu sällsyntare så utbildad och fruktbarande, som den här gifves, på gamla spåntak i Kinds härad i Östergöthland.

Biatora phocostigma Koerb. Syst. Lich. Germ. p. 199 (n. 166) förekommer på tallstammars bark icke sällsynt i mellersta Sverige: Upland, Nerike, Östergöthland och Westergöthland. Den har äfven länge varit känd såsom tillhörande Sveriges laf-flora, innan den såsom särskild art, blef af KOERBER benämnd, innefattad under *Biat. anomala* Ach., och är väl den lafform, som egentligast varit åsyftad med *Biat. anomala* Fries Lichen. Europ. p. 169. Rättast borde då detta namn återställas. Men då *B. anomala* Fries, såsom p. 270 tillkännagifver, i visst afseende är att betrakta som kollektiv och nyare lichenologer tilldelat namnet *anomala* åt en annan derunder innefattad lafform, har Dr KOERBERS benämning blifvit bibehållen.

Biatora globulosa Flörke (n. 168). — Ehuru känd såsom jemväl tillhörande Svenska laf-floran, men föga uppmärksammas och under *Biat. anomala* innefattad, upptages den först såsom Svensk i Fries Summa V. Sc. p. 112. Med fruktens inre byggnad skiljer den sig, likasom till habitus, så väsendtligt från både *B. phocostigma* och de nyares *B. anomala*, att den blifvit derföre hänförd till ett annat slägte (Jemf. Koerber Syst. Lich. G. p. 188, 191, 199). Den förekommer sporadiskt i remnorna af ekstammars bark inom Östergöthlands bergslag i Risinge socken och i slutningen af Kolmorden nära marmorbruket, ävensom i Upland och flerstädes. *Lec. anomala* Nylander Lich. Scand. p. 202 är, enligt beskrifning och citation af Lich. Suec. Exs. (ed. I) visserligen *B. globulosa*, men utan tvifvel kollektiv, innefattande flera arter.

Biatora hypnophila Ach. var. *chlorococca* Graewe (n. 170), växande i små flockar och spridd på tallstammars bark i Westergöthland nära Lidköping i skogen Kaståsen, har blifvit mig meddelad af Med. Doktor F. GRAEWE, under namn af *Bilimbia chlorococca*, och lärer icke tillförene af någon lichenolog vara iakttagen eller beskrifven. Den utmärker sig genom den af små gryn sammangyttrade gulgröna lafbålen, de smärre frukterna och växtplatsen på trädbark från den på mossa växande *Biat. hypnophila* Ach., som jemväl tillhör de nyare lichenologernas från Bia-

tora utbrutna slägte Bilimbia De-Not. Men då fruktens mikroskopiska undersökning ådagalagt en fullkomlig öfverensstämmelse med inre byggnaden af den sistnämndes frukter, torde den kunna betraktas såsom en, af den olika växtplatsen föranledd, habituellt märkvärdig form af densamma.

Biatora dryina Ach. (n. 172), *Bactrospora dryina* Mass. Koerb. — Denna sporadiskt och sannolikt inom en inskränkt växtkrets — såsom det synes, i Skandinavien och norra Tyskland, men icke i södra Europa — förekommande lafform, sällsynt i Sveriges öfriga landskaper, är ymnig i remnorna af äldre ekars bark på Omberg i Östergöthland, inom hvilket landskap den äfven träffas annorstädes sparsamt, t. ex. i Häradshammar på Yxnö egor. Med alla äldre och nyare lichenologer (Fries *Summa Veg. Sc.* p. 112, *Lich. Su. Exs. ed. 1.* n. 273, *Massal. Ricerche* p. 133, *Koerb. Syst. L. G.* p. 299, *Parerga* p. 277, *Th. Fries Genera Heterol. Eur.* p. 99 o. s. v.) tvekar jag icke att betrakta den såsom den sanna *Biat. dryina* Ach. och synonym med *Lecid. dryina* Flörke *Exs. n. 141*. Professor NYLANDER är af en annan mening (*Lichen. Scand.* p. 211 och 249). Om den skiljaktighet Professor NYLANDER anser sig hafva funnit mellan å ena sidan den här äfvensom i *Lich. Su. Exs. ed. 1.* n. 273 utdelade lafformen och å andra sidan det i ACHARII samling förvarade exemplar af *Lec. dryina*, kan härleda sig från samma osäkerhet om sporenas bildning, mångfaldigt svårare att tyda vid undersökningen af ett länge förvaradt exemplar, i hvilken andra lichenologer befunnit sig (jempf. *Massal. och Koerber Syst. L. G. och Parerga* med *Th. Fries Gen. Heterol. Eur.*), vågar jag icke bedömma. Men att källan till Professor NYLANDERS åsigt om en verklig artskilnad mellan den förra och *Lecid. dryina* Flörke, grundad på sporenas olika längd vid samma bredd (*Lichen. Scand.* p. 249), kan deruti vara att söka, är så mycket sannolikare, som andra lichenologer — MASSALONGO, KOERBER, TH. FRIES — (*Gen. Heterol. Eur.* p. 99: *planta in L. Su. n. 273 distributa ne puncto quidem ab illa in Flörke Exs. n. 141 differt*), vid anställd mikroskopisk analys funnit en fullkomlig öfverensstämmelse mellan frukterna. Den

tydliga, snart sagdt aldrig felande lafbålen tillåter väl icke eller att Biat. dryina, efter Professor NYLANDERS åsigt, skulle snarare öfverflyttas till Svamparnas ordning.

Lecidea abietina Ehr. Schaerer Enum. p. 126 (n. 138). — *Lecid. dolosa* Fries Lich. Eur. p. 337, *Lecanora periclea* Ach. Syn. p. 150, *Platygrapha periclea* Nyland. Lich. Scand. p. 256, *Schismatomma dolosum* Flot. Koerb. Mass., *Sch. pericleum* Th. Fries Gen. Heterol. E. p. 91. — Sedan det icke mera är något tvifvel underkastadt, att denna på granars bark i mellersta Sverige temligen allmänna och till flocken Graphideæ sig närmande art, är vida skiljd från den ursprungliga *Lecid. dolosa*, hvilken äfven ACHARIUS ställde i nära förhållande till *Lecid. enteroleuca* (jämf. Th. Fries Lich. Arct. p. 216), ehuru det måste erkännas, att ACHARIUS jemväl gaf första anledningen till dessa båda formers sammanblandning, då han med *Lecid. dolosa* sammanförde former af *Lecid. abietina* Ehr., förekommande på ekars bark, och *Lecan. periclea* Ach. lika ostridigt är en af flera former sammansatt art (jempf. Lichen. Univ. p. 356, Synops. Lich. p. 151), synes det rättvist och till förebyggande af sammanblandning med andra arter lämpligast, att, enligt SCHAEERERS efterdöme, återgå till det äldsta, rena Ehrhartska specifika namnet *abietina*.

Lecidea cinereo-rufa Schaerer Enum. p. 96 (n. 175). — *Schaereria lugubris* Koerb. Syst. L. G. p. 232, *Schaer. cinereo-rufa* Th. Fries Lich. Arct. p. 175, *Lecid. lugubris* Nyland. Lichen. Scand. p. 232. — Denna sällsynta art, som förekommer på klippväggar vid Upsala (TH. FRIES), vid Stockholm (JOACH. ÅKERMAN), i Westergöthland (F. GRAEWE) o. s. v., har hos oss först blifvit känd under namn af *Lecidea lugubris* Sommerfelt Suppl. Lapp., Fries Lichen. Eur. p. 314. Men detta synonym har blifvit åtminstone i högsta grad tvifvelaktigt, sedan det befunnits, att en annan, af Professor NYLANDER under namn af *Lecid. caudata* beskrifven art. i SOMMERFELTS samling bär namnet *Lecid. lugubris* och deremot denna Schaererska *Lecid. cinereo-rufa* der förvaras såsom obenämnd ny art (Th. Fries Lich.

Arct. p. 172, 175). Vissa delar af beskrifningen af *Lecid. lugubris* Fries Lichen. Eur., isynnerhet i jemförelsen med *Lecid. atroalba*, gifva äfven anledning till mycken tvekan, huruvida endast *Lecid. cinereo-rufa* Schaer. varit åsyftad. Under sådana förhållanden har det synts äfven mig rättast, att begagna det af SCHAERER gifna namnet.

Pertusaria coccodes Nyland. Lichen. Scand. p. 178 (n. 142). Hittills har denna art af lichenologerna allmänt varit ansedd såsom en på löfträds, isynnerhet ekars, bark förekommande form af *Pertus. ceuthocarpa*, med hvilken den har fruktbildningen öfverensstämmande (jemf. Fries Lichen. Eur. p. 422). Professor NYLANDER har först anmärkt, att den måste skiljas från stenlafven *Pertus. ceuthocarpa* Turn. et Borr, och benämnt den *coccodes*, emedan ACHARIUS under namn af *Isidium coccodes* Lich. Univ. p. 578 beskrifvit dess Isidioidiska bål, men yttrat den förmodan, att den icke torde vara specifikt skiljd från *Pertus. communis*, med hvilken den (liksom med *P. ceuthocarpa* Turn. et Borr) har sporerernas antal (2 i hvarje säck) lika. Namnet har jag, på Professor NYLANDERS auktoritet, begagnat, ehuru det med skäl kan anmärkas, att ACHARIUS visserligen under *Isidium coccodes* äfven innefattat en analog form af *P. communis* bål. Men sedan jag, under uppsökande af den erforderliga mängden af fruktbärande exemplar, hvilka äro särdeles sällsynta, gifvit akt på lafbälens egna utveckling från en tunn, sammanhängande, slät, grön yta, ursprungligt omgifven af en svartbrun ring, som, då bälens uppsväller i ojemna med Isidioidiska utväxter försedda bleka knölar, småningom uttränges och blir otydlig, synes mig intet tvifvel återstå, att den så väl genom bälens som den egna bildningen af fruktknölarne visar sig vara en ganska utmärkt art. Den har redan i flera årtionden varit känd såsom Sveriges laf-flora tillhörig, funnen på bokstammar i Småland och utdelad af Professor FRIES i Lich. Suec. Exs. ed. I. n. 247. Men det var oförmödad, att den träffades vidt spridd på ekstammar, äfven på gammal al och asp ganska sällsynt, inom Östkindis härad, Östergötland, i Häradshammars och Ö. Husby socknar, så att den i frukt-

bärande exemplar kunnat meddelas i denna Exsiccata-samling. När den derigenom blifver känd, torde den igenfinnas äfven inom andra trakter af fäderneslandet.

Pertusaria Wulfenii Fries Lichen. Eur. p. 424 (n. 143). — *Pertus. fallax* (Pers.?) Ach. Hook. Leighton Angioc. Lich. p. 29. T. X. f. 2, Mass. Ric. p. 188. — Denna art, som endast trifves på bokstammar i södra Sverige, har i sporsäcken 8 sporer. De grunder, på hvilka nyare lichenologer stödjade sin uppgift, att den sanna *Pertus. Wulfenii* De Cand. är en art med betydligt mindre fruktknölar och blott 2 sporer i sporsäcken (Massal. Ric. p. 189, Koerber Syst. L. G. p. 387, Anzi Exsicc. n. 223), hittills åtminstone icke träffad i Sverige, äro mig med säkerhet bekanta. Jag har derföre bibebållit Prof. FRIES' bestämning, så mycket hellre, som de gifna, i Småland insamlade exemplaren, således med visshet representera den i Lichenographia Europæa under namn af *Pertus. Wulfenii* beskrifna arten.

Arthonia patellulata Nyland. Lich. Scand. p. 262, Th. Fries Lich. Arct. p. 242 (*Coniangium*), (n. 146). — *Coniangium Kämpelhuberi* Mass., Koerber Parerga p. 271. — Långe anmärkt, men hänförd till *Lecid. parasema* äfven af ACHARIUS, såsom en småfruktig*form, bestämdes den 1853 af Professor NYLANDER såsom en egen art *Arthonia*. Sednare urskiljd af v. KREMPELHUBER i München, utmärktes den af Italienska och Tyska lichenologer med hans namn. Icke sällsynt hos oss, såsom Professor NYLANDER (l. c.) förmodar, förekommer den i mellersta Sverige, åtminstone i Östergötland, ymnigt, likasom i Tyskland, på unga aspars stamm.

Arthonia lilacina Ach. (n. 148). — Nära beslägtad med *Arth. pruinosa* Ach. (n. 147), äfven i sporens form, är denna art ganska utmärkt genom det mörka underlag, som ofta framskjutande bildar en mörk linea kring kanten af den först med violett färgskiftning genomskimrande, smånäring genom epidermis frambrutande chrysogonimiska och derföre i sitt åldriga tillstånd rödbruna lafbålen. För Professor ACHARIUS var endast dess spermogonii-form bekant. Han beskref den under namn af *Lecid. lilacina* "crusta tenui, contigua, albo-cinerascente-lilacina determinata,

ambitū sinuato, nigro-limitata, patellulis minutissimis” Meth. Lich. p. 34, men hänförde den i sednare skrifter till *Lecid. dryina*, med hvilken den icke står i något samband, såsom Professor NYLANDER dock förmenar (*Lichen. Scand. p. 211*). Att den form Professor NYLANDER dervid åsyftat, icke kan vara *Lecid. lilacina* Ach., blir dock tydligt, om ofvan anförda beskrifning jämföres med uppgiften att den har thallus *albus*. Sambandet mellan den af ACHARIUS beskrifna spermogonii-formen med den frukt bärande är så tydlig, att den likasom kan läsas på ekstammarna. Då den sanna *Lecid. lilacina* Ach. utdelades i *Lich. Suec. Exs. ed. 1. Fasc. X. n. 272*, anmärkte jag i *Schedule Crit. (1833) p. 6*: ”apothecia crustam denudatam æquantia dilatata maculæformia immarginata pruinosa”, hvilka så mycket lättare hade kunnat undfalla, som exemplar med blott spermogonier i största ymnighet förekomma på Ombergs ekstammar, der ACHARIUS otvifvelaktigt observerat denna form, men exemplar med de sporförande frukterna med svårighet uppsökas. Arten var i Tyskland okänd, då den öfversändes till Dr KOERBER. Enligt hans *Parerga Lich. p. 269*, är den sednare funnen i östra Preussen, likasom hos oss, på gamla ekstammar. Det är mig icke bekant, att den hos oss blifvit träffad annorstädes än på Omberg.